

RAQAMLI IQTISODIYOT KONTEKSTIDA INVESTITSIYA SIYOSATINING SAMARADORLIGI VA USTUVOR YO‘NALISHLARI

Maxmudov Anvarjon Maxmudovich

Farg‘ona davlat texnika universiteti, katta o‘qituvchi, PhD

Abdumajidov Abdulahad, Rahmatullayeva Zarifa

Farg‘ona davlat texnika universiteti, 2-kurs talabalari

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida investitsiya siyosatining samaradorligi va ustuvor yo‘nalishlari IMRAD yondashuvi asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy yondashuv, normativ-huquqiy hujjatlarni sharhlash hamda ilmiy adabiyotlarni sintez qilish usullaridan foydalanildi. Tahlil natijasida raqamli iqtisodiyot uchun investitsiyalarni besh asosiy yo‘nalishda jamlash maqsadga muvofiqligi asoslandi: raqamli infratuzilma, innovatsion ekotizim, kichik va o‘rta biznesning raqamli transformatsiyasi, inson kapitali va tartibga solish muhitini takomillashtirish. Shuningdek, investitsiya samaradorligini oshirish uchun loyiha tanlash mezonlarini kuchaytirish, hududlar kesimida raqamli tengsizlikni kamaytirish va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini faol qo‘llash zarurligi ko‘rsatildi. Maqola yakunida O‘zbekiston sharoitida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga xizmat qiladigan amaliy takliflar bayon etildi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, investitsiya siyosati, raqamli infratuzilma, innovatsiya, startup, kichik va o‘rta biznes, inson kapitali, raqamli transformatsiya.

EFFICIENCY AND PRIORITY DIRECTIONS OF INVESTMENT POLICY IN THE CONTEXT OF THE DIGITAL ECONOMY

Abstract. This article examines the efficiency and priority directions of investment policy in the digital economy using an IMRAD-based structure. The study relies on system analysis, comparative assessment, interpretation of regulatory documents, and synthesis of scholarly literature. The results show that investment resources in the digital economy should primarily be concentrated in five directions: digital infrastructure, innovation ecosystem, digital transformation of small and medium-sized businesses, human capital, and improvement of the regulatory environment. The paper also argues that investment efficiency can be raised through stronger project selection criteria, reduction of regional digital inequality, and wider use of public-private partnership mechanisms. The conclusions provide practical recommendations for strengthening the digital economy in Uzbekistan.

Keywords: digital economy, investment policy, digital infrastructure, innovation, startups, SME digitalization, human capital.

Kirish

XXI asrda iqtisodiy rivojlanish sur'atlari tobora ko'proq raqamli texnologiyalar bilan belgilanmoqda. Sun'iy intellekt, bulutli hisoblash, katta ma'lumotlar, blokcheyn, raqamli platformalar va onlayn xizmatlar iqtisodiy munosabatlarning mazmunini o'zgartirib, resurslardan foydalanish samaradorligini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Shu sababli raqamli iqtisodiyot bugungi kunda nafaqat alohida texnologik yo'nalish, balki milliy raqobatbardoshlik va barqaror o'sishning muhim omiliga aylandi [1; 2; 8].

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanish darajasi ko'p jihatdan investitsiya siyosatining sifatiga bog'liq. Investitsiyalar qaysi tarmoqqa, qaysi texnologiyaga va qanday boshqaruv mexanizmlari asosida yo'naltirilishi iqtisodiy samara ko'lamini belgilaydi. Shuning uchun investitsiya siyosatini an'anaviy yondashuvlar doirasida emas, balki raqamli transformatsiya talablaridan kelib chiqib baholash zarur. Bu ayniqsa internet infratuzilmasi, ma'lumotlar xavfsizligi, startap ekotizimi, elektron tijorat, raqamli davlat xizmatlari va zamonaviy malakali kadrlar tayyorlash sohalarida yaqqol namoyon bo'ladi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi raqamli iqtisodiyot sharoitida investitsiya siyosatining samaradorligini aniqlash hamda ustuvor yo'nalishlarini ilmiy asoslashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun raqamli iqtisodiyot mohiyati, investitsiya siyosatining nazariy asoslari, milliy normativ-huquqiy baza va amaliy rivojlanish omillari tahlil qilindi. Tadqiqot natijasida O'zbekiston sharoitida qo'llash mumkin bo'lgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

“Raqamli iqtisodiyot” tushunchasi ilmiy adabiyotlarda XX asrning 1990-yillaridan boshlab faol qo'llanila boshladi. D. Tapscott ushbu tushunchani tarmoqlashgan intellekt va axborot texnologiyalarining iqtisodiy o'sishga ta'siri bilan bog'lab izohlaydi [3]. N. Negroponte esa iqtisodiy jarayonlarning “atomlardan bitlarga” ko'chishini yangi iqtisodiy bosqich sifatida tavsiflaydi [4]. Keyingi tadqiqotlarda raqamli iqtisodiyot axborot resurslari, raqamli platformalar, tarmoqlararo bog'lanish va texnologik innovatsiyalar bilan tavsiflangan murakkab tizim sifatida baholandi [5; 6; 8].

Mahalliy adabiyotlarda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, uning investitsion jozibadorligi va infratuzilmaviy asoslari bo'yicha muhim fikrlar ilgari surilgan. Xususan, investitsiyalar samaradorligini oshirish, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va biznes subyektlarining raqamli transformatsiyasini qo'llab-quvvatlash masalalari O'zbekiston sharoitida dolzarb yo'nalish sifatida ko'riladi [9; 10]. Shu bilan birga, milliy taraqqiyot strategiyalarida ham raqamli iqtisodiyotga oid maqsadli vazifalar belgilab berilgan [1; 2].

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, induktiv va deduktiv umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va tahliliy manbalar bir-biri bilan bog'liq holda o'rganildi. Metodologik jihatdan tadqiqot uch yo'nalishga tayandi: birinchidan, raqamli iqtisodiyotning nazariy talqini va tarkibiy elementlari tahlil qilindi; ikkinchidan, investitsiya siyosatining samaradorligini belgilovchi omillar tizimlashtirildi; uchinchidan, O'zbekiston sharoitida ustuvor investitsiya yo'nalishlari amaliy jihatdan umumlashtirildi. Ushbu yondashuv mavzuni faqat nazariy emas, balki amaliy nuqtayi nazardan ham baholash imkonini berdi.

Natijalar

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida investitsiya siyosatining samaradorligi bevosita investitsiya resurslarining to'g'ri ustuvorlashtirilishiga bog'liq. Tadqiqot davomida beshta asosiy yo'nalish ajratib ko'rsatildi. Birinchi yo'nalish — raqamli infratuzilmani rivojlantirish. Internet tezligi, qamrovi, ma'lumotlar markazlari, bulutli servislar va kiberxavfsizlik tizimlari rivojlanmas ekan, raqamli iqtisodiyotning boshqa bo'g'inlari to'liq ishlamaydi. Shu sababli infratuzilma raqamli investitsiya siyosatining tayanch bo'g'ini hisoblanadi.

Ikkinchi yo'nalish — innovatsion ekotizim va startaplarni moliyalashtirish. Raqamli iqtisodiyotda yuqori qo'shimcha qiymat ko'pincha aynan yangi texnologik yechimlar orqali yaratiladi. Shuning uchun venchur mexanizmlari, grantlar, inkubatsiya va akseleratsiya dasturlarini kengaytirish investitsion siyosat samaradorligini oshiradi. Uchinchi yo'nalish — kichik va o'rta biznes subyektlarining raqamli transformatsiyasi. Elektron savdo, CRM tizimlari, raqamli to'lovlar, onlayn marketing va avtomatlashtirilgan boshqaruv vositalariga yo'naltirilgan investitsiyalar biznes xarajatlarini kamaytirib, bozorga kirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

To'rtinchi yo'nalish — inson kapitaliga investitsiya kiritish. Malakali dasturchilar, ma'lumotlar tahlilchilari, kiberxavfsizlik mutaxassislari va raqamli menejerlar yetishmasa, hatto kuchli infratuzilma ham kutilgan natijani bermaydi. Shu bois oliy ta'lim, qayta tayyorlash, qisqa muddatli kurslar va amaliy ko'nikma beruvchi dasturlar muhim o'rin tutadi. Beshinchi yo'nalish esa normativ-huquqiy va institutsional muhitni takomillashtirishdan iborat. Raqamli biznes, elektron hujjat aylanishi, ma'lumotlar xavfsizligi, fintech va kripto-aktivlar bo'yicha tushunarli hamda barqaror qoidalar investitsiya jozibadorligini oshiradi [1; 2].

Natijalarni tizimlashtirish maqsadida investitsiya siyosatining ustuvor yo'nalishlari quyidagi jadvalda umumlashtirildi.

Ustuvor yo'nalish	Investitsiya mazmuni	Kutiladigan iqtisodiy natija
Raqamli infratuzilma	Internet tarmoqlari, ma'lumotlar markazlari, bulutli servislar, kiberxavfsizlik	Raqamli xizmatlarning kengayishi va tranzaksiya xarajatlarining kamayishi
Innovatsion ekotizim	Startaplar, venchur moliyalashtirish, texnoparklar, inkubatsiya dasturlari	Yangi mahsulotlar yaratish va eksport salohiyatining oshishi
KOBni raqamlashtirish	Elektron tijorat, raqamli to'lovlar, avtomatlashtirish va platformalar	Ishlab chiqarish samaradorligi va bozorga kirish imkoniyatining kengayishi
Inson kapitali	IT-ta'lim, qayta tayyorlash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish	Mehnat unumdorligi va innovatsion faollikning ortishi
Institutsional muhit	Normativ-huquqiy baza,	Investitsiya jozibadorligi

Ustuvor yo‘nalish	Investitsiya mazmuni	Kutiladigan iqtisodiy natija
	standartlar, davlat-xususiy sheriklik	va boshqaruv sifati oshishi

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, investitsiyalarni aynan ushbu yo‘nalishlar bo‘yicha muvozanatli taqsimlash raqamli iqtisodiyotda uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikka xizmat qiladi. Bunda alohida e‘tibor hududlar o‘rtasidagi raqamli tafovutni qisqartirishga qaratilishi lozim, chunki raqamli infratuzilmadagi notekislik umumiy investitsiya qaytimini pasaytiradi.

Muhokama

Olingan natijalar raqamli iqtisodiyotga investitsiya kiritish faqat texnik modernizatsiya masalasi emasligini ko‘rsatadi. Bu jarayon iqtisodiy boshqaruv, inson kapitali, huquqiy muhit va biznes faolligini yagona tizimda ko‘rishni talab qiladi. Xorijiy tadqiqotlarda ham raqamli texnologiyalarga yo‘naltirilgan investitsiyalar o‘shirayotgan sifatida ko‘riladi, biroq ularning real samarasi institutsional tayyorgarlik darajasi bilan chambarchas bog‘liq [3; 4; 8]. Demak, investitsiyalar hajmi emas, balki ularning sifatli boshqarilishi va oqilona yo‘naltirilishi muhimroq hisoblanadi.

O‘zbekiston sharoitida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha huquqiy asos mavjud bo‘lsa-da, samaradorlikka ta‘sir qiluvchi bir qator muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, hududlar kesimida internet sifati va raqamli savodxonlik darajasi bir xil emas; kichik biznesda raqamli vositalardan foydalanish ko‘lami ham yetarli darajada chuqurlashmagan. Bundan tashqari, ayrim hollarda investitsiya loyihalarini tanlashda uzoq muddatli natija, kadrlar ta‘minoti va amaliy joriy etish imkoniyati yetarli baholanmaydi. Shu sababli investitsiya siyosatida samaradorlikni faqat mablag‘ sarfi bilan emas, balki natijadorlik ko‘rsatkichlari asosida baholash maqsadga muvofiqdir.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat aniqlandi: raqamli iqtisodiyotda davlat va xususiy sektor hamkorligi investitsiya siyosatining markaziy elementi bo‘lishi kerak. Davlat strategik yo‘nalishlarni belgilab, normativ-huquqiy muhitni yaxshilaydi, infratuzilmani qo‘llab-quvvatlaydi va kadrlar tayyorlashni rag‘batlantiradi. Xususiy sektor esa innovatsiyalarni tez joriy etish, bozor talabiga mos xizmatlar yaratish va kapital aylanishini faollashtirish imkoniga ega. Shu bois davlat-xususiy sheriklikka asoslangan model raqamli transformatsiyaning eng maqbul institutsional yechimi sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa

Raqamli iqtisodiyot sharoitida investitsiya siyosatining samaradorligi investitsiyalarning qaysi sohalarga, qanday mezonlar asosida va qanday boshqaruv mexanizmlari bilan yo‘naltirilishiga bog‘liq. Tadqiqot natijasida raqamli infratuzilma, innovatsion ekotizim, kichik va o‘rta biznesni raqamlashtirish, inson kapitali hamda institutsional muhitni takomillashtirish asosiy ustuvor yo‘nalishlar sifatida belgilandi.

Amaliy jihatdan quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin: birinchidan, investitsiya loyihalarini tanlashda ularning raqamli samara ko‘rsatkichlarini baholash tizimini joriy etish; ikkinchidan, chekka hududlarda raqamli infratuzilmaga yo‘naltiriladigan investitsiyalar ulushini oshirish; uchinchidan, startup va raqamli biznes uchun moliyaviy

hamda huquqiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish; to‘rtinchidan, oliy ta‘lim va qayta tayyorlash dasturlarini mehnat bozori ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish; beshinchidan, davlat-xususiy sheriklik asosidagi raqamli loyihalarni kengaytirish.

Shunday qilib, raqamli iqtisodiyotga yo‘naltirilgan puxta va muvozanatli investitsiya siyosati iqtisodiy o‘rinishni jadallashtiradi, yangi ish o‘rinlarini yaratadi, boshqaruv sifatini yaxshilaydi va milliy iqtisodiyotning global raqobatbardoshligini oshiradi. Mazkur xulosalar O‘zbekiston sharoitida raqamli transformatsiyani chuqurlashtirish hamda investitsiya resurslaridan oqilona foydalanish uchun nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

References (Foydalanilgan adabiyotlar)

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 3-iyuldagi PQ-3832-sonli “O‘zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 27-apreldagi PF-121-sonli “O‘zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni va kripto-aktivlar aylanmasi sohasini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni.
3. Tapscott, D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1995.
4. Negroponte, N. Being Digital. New York: Alfred A. Knopf, 1995.
5. Shunyaeva, A., Cheglakova, L. Raqamli iqtisodiyot va axborot jamiyati: nazariya va amaliyot. Moskva: Ilmiy nashriyot, 2018.
6. Schwab, K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum, 2016.
7. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. O‘zbekiston iqtisodiyoti: raqamli transformatsiya ko‘rsatkichlari. Tahliliy hisobot, 2025.
8. OECD Digital Economy Outlook 2020. Paris: OECD Publishing, 2020.
9. Abdullayev, O. Raqamli iqtisodiyot sharoitida investitsiyalarning samaradorligini oshirish mexanizmlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali, 2023.
10. Ismatullayev, B. O‘zbekistonda raqamli infratuzilmani rivojlantirishning strategik yo‘nalishlari. Xalqaro moliya va hisob jurnali, 2024.